

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ

Dr. Andrii Holod 0000-0001-9022-3475

Olha Chetyrbuk 0000-0003-4240-3978

Ivan Boberskyi Lviv State University of Physical Culture

АНОТАЦІЯ: Стаття присвячена аналізу транскордонного співробітництва у сфері університетської освіти між Україною та Польщею. Розглядаються історичні передумови та сучасний стан співпраці між університетами обох країн. Також висвітлюються переваги та виклики такого співробітництва і пропонуються шляхи подальшого розвитку транскордонної взаємодії у сфері освіти. Для дослідження використовуються аналітичні та порівняльні методи, а також дані з різних джерел, включаючи офіційні звіти, наукові публікації та статистичні дані.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: транскордонне співробітництво; університетська освіта; переваги та виклики.

COOPERAÇÃO TRANSFRONTEIRIÇA NO ÂMBITO DA EDUCAÇÃO UNIVERSITÁRIA ENTRE A UCRÂNIA E A POLÓNIA

RESUMO: O artigo analisa a cooperação transfronteiriça no ensino universitário entre a Ucrânia e a Polónia. São considerados os pré-requisitos históricos e o estado atual da colaboração entre as universidades de ambos os países. As vantagens e os desafios dessa cooperação também são destacados e são sugeridas formas de desenvolver ainda mais a cooperação transfronteiriça na educação. A pesquisa utiliza métodos analíticos e comparativos e dados de diversas fontes, incluindo relatórios oficiais, publicações científicas e dados estatísticos.

PALAVRAS-CHAVE: cooperação transfronteiriça; educação universitária; vantagens e desafios.

1 ВСТУП:

Університети в сучасному світі відіграють ключову роль у розвитку суспільства та підготовці кваліфікованого кадрового потенціалу. Транскордонне співробітництво між університетами виявляється як важливий механізм для розширення горизонтів навчання, наукової співпраці та культурного обміну. Одним із найперспективніших напрямків такої співпраці є взаємодія між університетами України та Польщі. Об'єднуючи свої зусилля, університети обох країн можуть досягти нових вершин у забезпеченні високої якості освіти, сприяти розвитку науки та культурного розмаїття. У цьому контексті важливо розглянути як поточний стан співпраці, так і перспективи подальшого розвитку.

Активне залучення України та її регіонів до системи міжнародної співпраці в умовах розвитку світових інтеграційних процесів обумовило необхідність організації ефективного прикордонного співробітництва. Така форма співпраці реалізується на основі спільно розроблених програм торговельно-економічного, науково-освітнього, природоохоронно-екологічного, культурного, історично-релігійного співробітництва. Активний розвиток регіонів розглядається як один з елементів загальноєвропейської системи пріоритетів, який відповідає принципів інтеграції держав через інтеграцію регіонів. Така діяльність передбачає прискорення соціально- економічного розвитку транскордонних регіонів, кадрову інфраструктурну підготовку регіонів і країни в цілому для поглиблення співробітництва з ЄС, вирішення нагальних питань з сусідами пострадянського простору; прискорення європейських процесів інтеграції [9].

Основна ідея транскордонного співробітництва – це співпраця суміжних територій сусідніх держав, тобто наявність кордону між співпрацюючими регіонами є визначальним фактором. Наприклад,

характерною рисою сучасної Європи є швидкий розвиток міжнародного співробітництва регіонів – однієї з найефективніших рушійних сил європейської інтеграції та об'єднання людей. Не виключенням є розвиток транскордонної співпраці у освітній сфері [8].

Нині освіта впродовж життя є загально визнаною необхідністю, яку Європейський Союз розглядає як важливий елемент соціальної моделі сучасного суспільства. Основними постулатами, сформульованими Міжнародною комісією ЮНЕСКО з освіти для XXI століття, що віддзеркалюють сутність цього процесу, є: навчитися пізнавати, навчитися робити, навчитися жити разом.

2 ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Питання щодо проблем побудови ефективної освіти, і вищої зокрема, а також її реформування порушувалося в останнє десятиріччя в працях В. Андрущенко, Ю. Жука, Л. Зязюн, О. Навроцького, Н. Пасічника, В. Суханцевої та ін. У суспільстві і серед вітчизняних освітян, на думку Ю. Жука, відсутнє глибоке розуміння сутності ринкової системи економіки і відносин суб'єктів у цій системі, а також усвідомлення, що освіта, і вища зокрема, є основою добробуту в державі [6]. Про те, що проблема підтримки розвитку освіти є глибоко соціальною і належить до пріоритетних завдань суспільного розвитку зазначає також і В. Андрущенко [1].

3 ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Згідно з Законом України "Про основи національної безпеки України", одним з найважливіших пріоритетів національних інтересів держави є розвиток інтелектуального потенціалу українського народу та запобігання

відпливу вчених, фахівців і кваліфікованої робочої сили з України. Цей фактор має великий вплив на ефективне регулювання та хід подій у сфері науки та освіти і є однією з ключових причин невирішених проблем у системі надання якісних освітніх послуг [7].

Відкладення у вирішенні цих проблем призводить до погіршення якості підготовки студентів і, відповідно, зниження їхньої конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішніх ринках праці. Однією з найгостріших проблем освіти є невідповідність діючої в Україні старої радянської системи освіти, спрямованої на функціонування в умовах планової економіки, сучасним реаліям.

Соціалістична модель освіти, що існувала в радянські часи, відрізнялася від ринкової моделі освіти розвинутих країн. Ці відмінності визначалися роллю освіти в радянській системі, де ключовими елементами були військово-промисловий комплекс (ВПК) та керівні органи комуністичної партії.

В радянській системі до складу ВПК входили різні промислові міністерства, які відігравали основну роль, тоді як інші міністерства, включаючи республіканські міністерства освіти, готували фахівців для ВПК, партійного керівництва та інших галузей господарства держави. Це призводило до того, що деякі дисципліни, такі як економіка, організація та планування, психологія, право, викладалися зі значними перекрученнями.

У такій системі особиста відповідальність, інтелектуальна свобода та вміння вирішувати проблеми не були актуальними пріоритетами у змісті освіти.

У 1990 році в Україні було зосереджено 6,5% світового науково-технологічного потенціалу. Це був чи не найбільший відсоток серед республік Радянського Союзу — на кожну тисячу працюючих осіб припадало 11 чоловік, зайнятих у науково-технічній сфері [6].

Слід зазначити, що згідно з прогнозами ЮНЕСКО в XXI ст. цивілізованого рівня добробуту досягнуть тільки країни, в яких 40—50% працездатного населення буде мати якісну вищу освіту.

Транскордонне співробітництво між університетами України та Польщі має глибокі історичні корені, які сягають далеко у минуле. Початки такої співпраці можна відслідкувати ще в XIX столітті, коли українські та польські інтелектуали вступали у діалог та обмінувалися ідеями щодо освіти та культури.

Протягом XX століття, зокрема після другої світової війни та в умовах соціалістичного періоду, зв'язки між університетами України та Польщі були складними через політичні та ідеологічні протиріччя. Проте, навіть у таких умовах, були окремі спроби налагодити наукову та академічну співпрацю, зокрема у сфері гуманітарних наук.

Після отримання незалежності Україною та Польщею у 1991 році, зростає інтерес до розвитку співпраці між університетами обох країн. З'являються нові можливості для студентів, викладачів та дослідників для обміну досвідом, знаннями та ідеями.

З кожним роком транскордонне співробітництво стає все більш активним і розгалуженим. Сьогодні воно включає в себе не лише обмін студентами та викладачами, але й спільні наукові дослідження, організацію спільних конференцій та симпозіумів, а також спільні програми подвійних дипломів.

Зростаючий інтерес до транскордонного співробітництва свідчить про його значення та потенціал для подальшого розвитку як в сфері освіти, так і в галузі науки та культури [13].

Транскордонне співробітництво (ТКС) у будь-якій сфері здійснюється на таких рівнях:

- **міжнародний рівень**: реалізується політика загальноєвропейських інтересів, здійснюється координація національних регіональних політик для збалансованого розвитку європейського простору;
- **державний рівень**: виробляється національна політика розвитку ТКС та узгоджуються національні інтереси з загальноєвропейськими, а також здійснюється гармонізація національних та регіональних цілей;
- **регіональний рівень**: реалізується регіональна політика транскордонного співробітництва з урахуванням інтересів держави та місцевих органів влади, здійснюється координація дій між регіонами сусідніх країн;
- **місцевий рівень**: здійснюється координація планів розвитку місцевої влади з істотною увагою до регіональних та національних інтересів, відбувається конкретна співпраця між суб'єктами прикордонних територій [2].

Не винятком є і реалізація освітніх ідей транскордонного співробітництва.

Сучасний стан транскордонного співробітництва у сфері університетської освіти між Україною та Польщею характеризується активними зусиллями обох країн для поглиблення співпраці та розвитку нових форм взаємодії.

Одним із ключових напрямків співробітництва є обмін студентами та викладачами. Програми обміну стали важливим інструментом для сприяння мобільності студентів із обох країн. Кожного року тисячі студентів мають можливість відвідати університети в іншій країні, отримати нові знання та досвід, а також познайомитися з іншою культурою.

Крім того, спільні наукові проекти та дослідження стають все більш поширеними. Університети обох країн активно співпрацюють у проведенні

спільних досліджень з різних галузей науки та технологій, що сприяє обміну знаннями та розвитку нових ідей.

Співпраця в сфері університетської освіти між Україною та Польщею здійснюється у таких формах:

Рис. 1: Форми співпраці у сфері університетської освіти

1. **Програма Erasmus+.** Одна з найбільш популярних програм обміну студентами та викладачами між університетами Європейського Союзу, включаючи Україну та Польщу. Програма надає можливості для короткострокового та довгострокового обміну студентів, викладачів та іншого персоналу.

2. **Спільні наукові проекти.** Університети України та Польщі активно співпрацюють у проведенні спільних досліджень з різних галузей науки. Ці проекти можуть включати спільні наукові конференції, дослідницькі лабораторії та вивчення спільних наукових проблем.

3. **Подвійні дипломні програми.** Університети обох країн розробляють спеціальні програми, що дозволяють студентам отримати два дипломи від двох різних університетів. Це дозволяє студентам отримати

більший досвід навчання та підвищує їх конкурентоспроможність на ринку праці.

4. **Міжнародні літні школи та курси.** Університети організовують спільні літні школи та курси з різних тематик для студентів з обох країн. Ці заходи створюють можливості для обміну знаннями та досвідом між студентами та викладачами.

5. **Студентські клуби та організації.** Існують різні студентські організації та клуби, що сприяють культурному обміну та інтеграції між студентами обох країн. Ці організації організовують різноманітні заходи, такі як культурні вечори, тематичні виставки та міжнародні конференції [4, 10].

Такі форми співпраці є найбільш ефективними та результативними. З кожним роком кількість спільних угод, проєктів та інших форм співпраці зростає. Нижче наведемо деякі з них:

1. **Проєкт "Україна-Польща: міжкультурний діалог":** Цей проєкт спрямований на сприяння взаєморозуміння та культурного обміну між українськими та польськими студентами. В рамках проєкту проводяться лекції, семінари, культурні заходи та взаємні візити між університетами обох країн.

2. **Програма подвійних дипломів між Львівським національним університетом ім. Івана Франка та Варшавським університетом.** Ця програма дозволяє студентам отримати два дипломи - від Львівського університету та Варшавського університету, проходячи частину навчального курсу в обох університетах.

3. **Міжнародна літня школа "Сучасні проблеми європейської історії".** Організована спільно університетами з України та Польщі, ця літня школа пропонує студентам можливість вивчення сучасних аспектів європейської історії через серію лекцій, семінарів та практичних занять.

4. **Спільний науковий проект з біомедичних досліджень.** Учені з університетів України та Польщі співпрацюють у проведенні досліджень з області біомедицини, спрямованих на пошук нових методів лікування та профілактики захворювань.

5. **Студентська міжнародна конференція з економіки та управління.** Ця конференція організована спільно студентськими організаціями університетів з України та Польщі і є платформою для обміну досвідом та ідеями між студентами обох країн у галузі економіки та управління [9, 10].

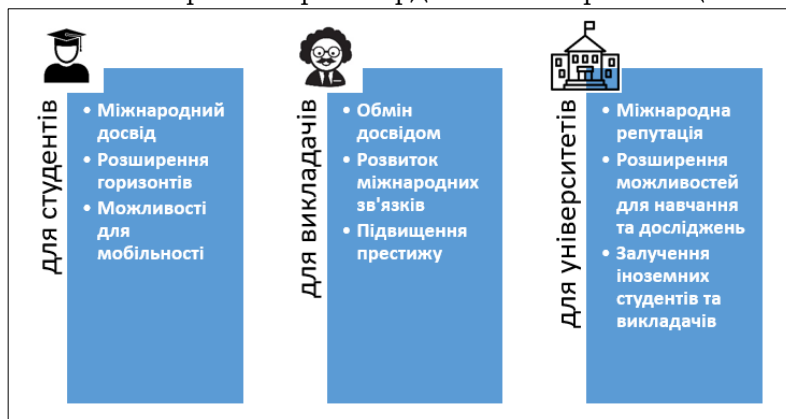
На превеликий жаль, з 2022 року ряд угод, проектів, контрактів та ін. перестали діяти через війну на території України. Це значно сповільнило будь-які форми співробітництва між Україною та Польщею. Зараз такі тісні взаємозв'язки з сусідньою країною, Україна може здійснювати в більшій мірі через західні регіони, в меншій через центральні та північні, та практично неможливо співпрацювати східним та південним регіонам.

Щодо програм обміну, то впродовж поточного навчального року, студенти почали активніше повертатися та ставати учасниками програм обміну. Зокрема, представники Львівського державного університету фізичної культури, цьогогоріч стали учасниками програми Erasmus (Варшава).

В силу конфліктних ситуацій на тій чи іншій території процеси співпраці можуть сповільнювати. Проте, транскордонне співробітництво університетської освіти має ряд переваг.

Рис 2. Переваги транскордонного співробітництва

1. **Міжнародний досвід.** Студенти мають можливість отримати міжнародний досвід, навчаючись та спілкуючись зі студентами з іншої країни.

2. **Розширення горизонтів.** Вони можуть досліджувати нові культурні, соціальні та академічні перспективи, що сприяє їх особистому та професійному розвитку.

3. **Можливості для мобільності.** Участь у програмах обміну дозволяє студентам отримати досвід навчання та життя в іншій країні, що може покращити їхні шанси на ринку праці.

Для викладачів:

1. **Обмін досвідом.** Викладачі можуть обмінюватися досвідом та кращими практиками у викладанні та наукових дослідженнях.

2. **Розвиток міжнародних зв'язків.** Співпраця з колегами з іншої країни сприяє розвитку міжнародних зв'язків та може відкрити нові можливості для спільних досліджень та проектів.

3. **Підвищення престижу.** Участь у міжнародних проектах та програмах може підвищити престиж університету та його факультетів у глобальному освітньому середовищі.

Для університетів:

1. **Міжнародна репутація.** Активна участь у транскордонному співробітництві сприяє підвищенню міжнародної репутації університету.
2. **Розширення можливостей для навчання та досліджень.** Співпраця з іншими університетами розширює можливості для реалізації спільних програм навчання та досліджень.
3. **Залучення іноземних студентів та викладачів.** Створення привабливого міжнародного середовища може залучити більше іноземних студентів та викладачів, що сприятиме розвитку університету [5].

Однак порівнюючи університети України та Польщі, стає дуже помітною різниця щодо необхідності вирішення низки критичних проблем в освітній сфері саме з української сторони.

Якість освіти є одним із ключових показників, який використовується для аналізу освітніх послуг. Однією з проблем, які впливають на якість навчання, є недостатня кількість і якість наукових та викладацьких кадрів. Одним з основних недоліків є старіння складу викладачів, що пояснюється зменшенням престижу цієї професії. Молодь неохоче обирає цей шлях через низьку оплату праці. За даними Державного комітету статистики України, у 2011 році в професорсько-викладацькому складі вищих навчальних закладів переважають кандидати наук віком від 31 до 40 років, а доктори наук - від 61 до 70 років. Крім того, на другому місці за віком є доктори наук у віці 71 рік і старші.

За переважною думкою експертів, погане становище освіти в Україні зумовлене недостатнім фінансуванням та неефективним використанням освітніх ресурсів. В середині 90-х років минулого століття Верховна Рада України встановила норму витрат на науку — не менше 1,7% від ВВП. Протягом 2000—2012 років бюджетні видатки на науку не досягали цієї норми, за винятком 2000—2001 та 2006—2007 років. Під час економічної рецесії 2008 року загальні видатки зведеного бюджету на освіту зросли на 56,3%, зокрема на вищу освіту — на 64,6%. У порівнянні з кризовим

періодом, частка видатків на освіту у ВВП зросла до 7,2% у 2009 році, 7,1% у 2010 році, 6,1% у 2011 році та 6,5% у 2012 році, що наблизило Україну до світових стандартів. Однак ці видатки не досягли встановленого Законом України "Про освіту" рівня у 10% ВВП [11].

Таким чином, справжньою причиною негараздів в освіті є те, що в управлінні освітою склався порядок формування дефіцитного бюджету, який призводить до низької фінансової дисципліни і розмитості відповідальності за виконання бюджету [12].

Існують дослідження, які показали пряму залежність між часткою витрат на вищу освіту у національному доході країни та приростом середньорічного суспільного продукту. Україна має проблему недостатнього державного фінансування освіти, що призводить до потреби активного використання інших джерел фінансування, у тому числі коштів студентів. Наприклад, українські студенти оплачують близько 55% витрат на освітні послуги у державних закладах, у той час як у США середній рівень покриття вартості освіти власними коштами студентів не перевищує 14% загальної суми. Обмеженість та неефективне використання бюджетних коштів на освіту у складі України стримують можливості інноваційного розвитку освітньої галузі та зменшують фактичний соціально-економічний ефект від інвестування у людський капітал [3].

У світі проблема недостатнього фінансування освіти вирішується шляхом переходу від переважного використання державних коштів до багатоканального фінансування на основі самостійного пошуку додаткових джерел, що приносять прибуток, який перетворюється на капітал, тобто процес капіталізації. США є першопрохідцем у цьому питанні. Багато високопрестижних університетів, таких як Оксфорд, Кембридж, і Ліга Плюща, накопичили значний капітал протягом століть у своєму існуванні. Капіталізація, або активи університету, вважаються одним з головних критеріїв його елітності. Високий рівень і якість вищої освіти в США

забезпечуються за рахунок національного багатства, державної підтримки і традиції приватної благодійності, що посилюється податковою політикою [5].

Впродовж останніх 2-х років проблеми освіти в Україні на фоні війни стають особливо актуальними та загостреними. Воєнні дії призводять до руйнування інфраструктури, зокрема шкіл та університетів, переселення вчителів та студентів, а також загрози безпеці перебування в навчальних закладах. Недостатнє фінансування державного бюджету також ускладнює ситуацію, адже освітні заклади потребують значних витрат на відновлення та гарантування безпеки.

Міжнародні фонди фінансування можуть відігравати важливу роль у розв'язанні проблем освіти в Україні в умовах війни. Ці фонди можуть надавати фінансову підтримку для відновлення освітніх закладів, забезпечення навчальними матеріалами та технічним обладнанням, а також надання психологічної та соціальної підтримки для вчителів та студентів, які постраждали від війни. Такі ініціативи можуть допомогти зберегти та відновити освітню систему в умовах конфлікту.

Таким чином, транскордонна співпраця між Україною та Польщею стає більш значущою та важливою. Адже таким чином Україна може черпати європейський досвід, а також залучати фонди для забезпечення фінансування освіти.

4 ВИСНОВКИ

Перспективи транскордонної співпраці між Україною та Польщею у сфері освіти набувають особливого значення в умовах війни. Незважаючи на виклики, співпраця в освітній галузі може забезпечити важливі можливості для обміну досвідом, ресурсами та інноваціями.

Однією з перспектив є обмін студентами, викладачами та дослідниками між університетами обох країн, що може сприяти розвитку міжкультурного порозуміння, реалізації спільних проєктів та наукових досліджень.

Також важливою є співпраця у створенні спільних програм та курсів, спрямованих на вивчення історії, культури та мов обох країн. Це допоможе поглибити зв'язки між українськими та польськими студентами та збагатити освітній та культурний потенціал обох країн.

Додатково, можливо розглядати спільні проєкти з відновлення освітньої інфраструктури у зонах воєнних дій, а також обмін досвідом щодо психологічної та соціальної підтримки для учасників війни та їх родин.

Незважаючи на складні умови, транскордонна співпраця в освітній сфері між Україною та Польщею може стати важливим чинником підтримки миру, європейських цінностей та взаєморозуміння між двома країнами.

ЛІТЕРАТУРА

АНДРУЩЕНКО, В. Основні тенденції розвитку вищої освіти України на рубежі століть (Спроба прогностичного аналізу). *In* : АНДРУЩЕНКО, В. **Вища освіта України: теоретичний та науково-методичний часопис Вища освіта України**. К.: Педагогічна преса, 2001. с. 11-17.

АРТЬОМОВ, І. В. **Транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України: [монографія]** / І.В. Артьомов. Ужгород: Ліра, 2009.

БОГОЛІТ, Т. М. **Процеси капіталізації розвитку вищої освіти та університетської науки**. Т.М. Боголіт : Фінанси України, 2012.

ГРИНЮК Н. М.; ЛЯШУК М. В. "Співпраця у сфері вищої освіти між Україною та Польщею: сучасний стан та перспективи розвитку". *In*: ГРИНЮК Н. М.; ЛЯШУК М. В. **Вісник Черкаського університету**. Серія: Педагогічні науки, 2017. с. 102-115.

ДЕРЖАВНА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ. **Особливості та стратегічні пріоритети:** монографія. за ред. З.С. Варналія. – К.: НІСД, 2007. 820 с.

ЖУК Ю. **Треба вміти дивитись у вічі, або в Болонський процес слід входити з українським позитивним досвідом, враховуючи реалії.** Вища школа: березня, 2005.

Закон України “Про основи національної безпеки України” [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>.

Закон України “Про транскордонне співробітництво” [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1861-152>.

ЗАСАДКО В. В. **Транскордонне співробітництво України:** тенденції, проблеми та перспективи розвитку / В.В.Засадко// Науковий вісник Академії муніципального управління: збірник наукових праць. Серія «Економіка», 2009. Вип.7.

Офіційний сайт освітньої програми Erasmus [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/about_en

Офіційна статистика про розвиток вищої освіти та науково-технічної інформації в Україні [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ. **Від фікції до прозорості.** Юрій Луковенко, Анатолій Коpecь, експерти Міжнародного центру перспективних досліджень, Київ ("Український регіональний вісник", № 27, 15 листопада 2001 р.)

САВЧУК В. І.; ДАНИЛКО Ю.В. **"Транскордонне співробітництво у сфері освіти між Україною та Польщею: виклики та можливості"** /В. Савчук, Ю. Данилко //Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Міжнародні відносини"2019 Журнал:. Сторінки: 45-57.

Recebido em: 02-05-2024
Aceito em: 21-05-2024

